

PROTESTÁNS HETILAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Megjelen minden héten egyszer szombaton egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt. — Az osztrák-magyar monarchián kívül eső országokba egy évre 7 frt. — Egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díjja száz szóig 1 frt; kétszáz szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr.; harmadiknál 70 kr.; bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Nagy Péterfia-utca 961. sz. intézendők.

Társadalmunk bűnei s teendőink.

II.

(Vége).

Nem felelnék meg czéloznak, ha pusztán az egyháziatlanság főforrását képező társadalmi bűnök feltüntetésével bezárnám czikkemet, s különösen a protestáns lelkész és tanító hivatását, lelkemben átgondolt, tapasztalatból ismert teendőjét ezek ellenében ne körvonalaznám.

Nincs birtokunkban világi hatalom fegyvere, mely parancsol az engedetleneknek; nem mondhatjuk ki a birói ítéletet, mely a bűnösöket sújtsa; nem fékezhetjük meg az emberi vágyak, szenvedélyek zabolátlanságát, — sőt még sokszor a világi törvény is ellenünk nem tör, de nemis nyujt segílyt legszentebb törekvéseink megvalósításában; rendelkezésünkre csak gyenge erőnk áll, birtokunkban szellemi hatalom van, munkássági terünket szerény körök határozzák, fegyverünk istenige, szeretet, jóakarát: és még sem szabad feladnunk a tért, visszavonulni a küzdelemtől, — hanem önmegtagadással, kitartással, szilárd elvhűséggel folytassuk a harczt, ha mi élők a győzelem babérjaival nem dicsekedhetünk is, — ha késő nemzedékek küzdelmeinek eredménye lesz is a diadal, — de annak magva azon elvben van letéve, melyet mi képviselünk, és ez az elv az emberiség üdvét termi meg.

Kezdjük a küzdelmet mi magunkon. Miként harcolhatnánk a társadalmi bűnök ellen, ha az velünk protestáns lelkészekkel is közös lenne? Nem én, — ki talán magunk irányában részrehajlólag is nyilatkozhatnám, — de az emberi társadalomnak minden elfogulatlan tagja beismerheti, sőt hiszem be is ismerni azt, hogy a protestáns lelkési és tanítói testület az, melynek körében a morális corruptio mindeddig aránylag legkisebb tért foglalt el. De annyinak sem szabad lenni, mi magunknak legyünk legelőbb és legszigorubb erkölcs-

birái, megtérítői, hogy annál sikeresebben működ-hessünk feladatunkban. — A lelkész hivatalát személyét bizonyos mimbusznak kell környezni, melyen a világi bűn, erkölcsi folt gyanujának sem szabad áttörni, annál kevésbé látható tetteknek azt lerontani, mert ugy minden munkája sikertelen, üdvtelen. Habár ő is mint ember, gyarlóságokkal, szenvedélyekkel lép hivatása magasztos küzdterére, önmagában ismerje meg a hibákat, fejtse ki legelőször azon lelkierőt, melylyel azokat legyőzheti — saját lelkét övezze körül a hit, remény, szeretet evangyéliumi ruhájával, saját körében, családjában készítse el a keresztyéni jóság, erkölcsi tisztaság, vallásosság példányképét: akkor alapítja meg hivei előtt ugy egyéni mint hivatali hitelét, a mire pedig multhatatlanul szüksége van, hogy egyesekre s egyesek által a társadalmi erkölcsi élet irányására kellő befolyása lehessen. -- Egy békés, szerető, tiszta jellemű lelkészi családnak látása, annak munkás, szorgalmas, szivélyes, egyszerű, feddhetetlen erkölcsü képe, kiszámithatatlan jó hatással van a népre, és a mily mértékben tiszteletre indítja az azzal közlekedőket, épen oly mérvben tanítja és terjeszti a keresztyéni erényeket.

Első hódítását kétségtelen, hogy megjelenésével és magán életével teszi a protestáns lelkész, azután következik hivatalos működésének hatása. Igaz, hogy nagyobb és különösen városi gyülekezetekben részint a sok hivatali teendők, részint a hivek sokasága miatt magán érülkőzésre nem nyílik a lelkésznek annyi tere, de ott is minden előforduló közvetlen érülkőzési alkalommal igazolnia kell egyéni modorával azt, hogy nem csak ismeri és érti, hanem teljesíti is az evangyéliomi szolgálatt kötelességeit. Sokkal több alkalma van már falusi vagy kisebb gyülekezetekben a lelkésznek egyes hiveivel találkozni, azoknak életviszonyait, családját kiismerni s rájuk helyes irányban hatni. Nem mondom, hogy lelkész befolyása mindenkor azonnal határozó, sőt tapasztaltam azt is, hogy

megkeresik és kéri a lelkészt tanácsadásra, utbagazításra, látszólag elfogadják, megköszönik a jó tanácsot, s ha egy másik, főleg féltudakos, velök egyenlő sorsu, helyzetű ember is tanácsolja őket, inkább követik s előbb megfogadják annak szavát, mert úgy okoskodnak, hogy a ki velök egyforma helyzetű, az mégis csak hivebb hozzájuk, de a későbbi tapasztalat, s gyakrabban bekövetkező csalódás kiábrándítja azokat és a következmény a lelkész önzetlen jóakaratu tanácsának értékét biztosítani fogja, s feltétlen bizalmat keltend a józanabb gondolkozásu hiveknél.

Nagy mértékben neveli az ellenszenvet, vagy felkelti a bizalmatlanságot a népnél azon sok lelkésznél nyilvánuló magaviselet, hogy inkább szeretnek az ugynevezett urakkal társalkodni, azokkal mulatni, s a köznépet e téren mellőzik, vagy csak kivételesen vesznek részt az azzal való társalkodásban. Valamint nem helyes a néppel való folytonos fraternizálás, épen oly rossz hatása van a merev mellőzésnek, e téren is fel van hívva a lelkész eszélyessége és jóakarata a helyes irány követésére; neki kell lenni az összekötő kapocsnak, a közvetítő értelemnek és szeretetnek, a mely egyesíteni képes a különböző néposztályt az erkölcsi vallásos élet, s az egyháziasság terén.

Vannak esetek midőn a szerény falusi lelkész lelkesedéssel hirdeti az evangyéliomi igéket, s teljesen orthodox szellemben beszél és magyarázza a szentkönyvnek Jézusról és az ő tudományáról, hittani nyilatkozatairól szóló helyeit, — s mikor uri társaságba kerül és kérdést intéz egyik vagy másik profanus hive vallásos meggyőződése és tanításai iránt, templomi beszédével épen ellenkező nézetet vall, s gyakran azon rövid megjegyzéssel szakítja meg a hittani vitát, hogy: „a köznépnél még nem fejlődött oda értelme, hogy annak modern szellemben lehessen hirdetni és tanítani a vallásos igazságokat.” Csakhogy itt igen gyakran megesik, hogy épen a kérdezősködő világi ember értelme sem képes felfogni sem a tanítást sem a magyarázatot, és ezzel vagy annak hitetlensége növekedik vagy a lelkész hitele vész. De helyteleniténem az ilyszerű nyilatkozatot, ha valóban mivel és tudományosan képzett emberek körében tételnék is, mert protestáns lelkésznek olyat tanítani a mi saját hitével, meggyőződésével ellenkezik nem szabad soha. Ilyenek által minden hive előtt könnyen elvesztheti hivatali hitelét, s habár szeretetet, jóindulatot mutatnak is egyénisége iránt, az többé nem lelkészi, hanem egyéni tulajdonok ér-

deme leend, s hatása is csak magán társalgási élvezetekre szorítkozhatik. — Ha látják is hivatali buzgóságát, tanításai ha meghallgattatnak is, — többé vallásosan nem építhetnek. Meggyőződéssel tanítani Jézus evangyéliumát, meggyőződéssel szeretni és követni a jót: ez a mi teendőnk, s az ily működésnek lehet sikeres eredménye, így fogunk igazán pásztorkodni hiveink lelki országában.

A lelkész hivatalos működésében megbocsáthatatlan véteknek tartom azon rossz szokást is, hogy a halottak temetése alkalmával sokan a nyilvános bűnben éltek felett sem kételkednek oly dicsérő és megindításra irányzott halotti tanítást tartani, a melyen minden elfogulatlan hallgató méltán megbotránkozhatik, s kétségtelenül mindazon elítélő véleményt táplálja, hogy jó stóla pénzért az igerészrehajtását is meg lehet nyerni. Gondolja el mindenki, hogy micsoda eredménye lehet az ilyen s hasonló eljárásnak? Azt mondja egy példabeszéd: *de mortuis aut bene aut nihil*; én nem vagyok e véleményen. Eszélyes lelkész az élők érzelmeinek sértése nélkül minden oly alkalommal tud építő tanítást tartani, ott is főcélunk a tanítás, lelkiépités lévén, ez pedig csak az igazság alapján lehet hathatós.

De vannak esetek, hogy a lelkész kifogástalanul jár el mind hivatalos teendőiben, mind magán életében, még is a bűn, rosszakarat mintegy egyesül megtámadására, bántalmazására, okot leggyakrabban épen az igazság beszédének hirdetése szolgáltat reá, vagy pedig azon hivatali nemes önértet, mely senki kegyét nem hajhászsa, semmi nagyság előtt nem görnyedezik; sokszor az ifju lelkész, midőn szent lelkesedéssel, minden jó és szépért hevülő kebellet, vallásos hittel kezd gyülekezetében munkálkodni, — csakhamar arról győződik meg, hogy hivatalának terhe nagyobb mint gyönyörűsége, s ha békés életet akar élni, akkor öltse fel a tettetés, engedelmesség, hogy ne mondjam — szolgálalkúság öltönyét, és szolgáljon mások befolyása alatt; ha pedig elvei, elhatározása mellett megmarad, — ha hivatalához hű akar lenni; legyen készen a tövis koronára, legyen készen Jézus keresztyére, mert azok szenvedéseiben osztozni fog. De azért elhagyjuk-e a bűnök ostromozását? ne irtsuk-e a nekünk adatott szellemi fegyverekkel? Ne tántorodjunk el, ne legyünk kis hitűek, mert a jobbak ítéléte, saját lelkiismerete és az ur bizonyosságot tesznek a mi igazságunkról!

Ezeket inkább ifju lelkésztársaimnak mondtam el, kik még nem ismerik úgy a lelkipásztor-

kodás gyakorlati terét, hogy minden esélyek között azonnal feltalálják a helyes irányt, a miről tanubizonyoságot tesz az egyházkerületi jegyzőkönyv több évi, több rendbeli határozata, a mikor kisebb-nagyobb mérvű szigort kellett alkalmazni igen tekintélyes gyülekezetek ifju lelkészei ellen.

Általános elismert igazság, hogy a nemzetek jövőjének alapját a népnevelés teszi, s az ifju nemzedék gyermeki korszaka az első tér, a melyen meg kell indítani az emberi tökéletesítést. Tehát az iskolai nevelés és tanítás oly fontos munkakör, a melynek betöltésére hivatás, képzettség és ernyedetlen kitartás kívántatik. Beismerem, hogy a lefolyt évtized alatt sokat tett az egyház és az állam egymással színt versenyezve a népnevelés érdekében, de nem annyit és úgy, a mennyit és a hogy tehetett volna. Igen nehéz feladat ugyan századok vagy csak évtizedek mulasztásait is hamar helyre hozni, de általános elismert dolog, hogy népnevelési újabb törvényeink s azok végrehajtása, illetőleg még eddig nagyon hiányos alkalmazása aligha kívánt eredményre vezetnek. -- A mostani törvény fölkelte az egyház és állam közti féltékenységet, másfelől megzavarja a tanítói testület tagjainak kötelességérzetét, utat nyit a világi és egyházi tantárgyak ellenséges ápolására, pedig úgy egyiknek mint másiknak kiküszöbölése, vagy csak értékleszállítása is éppen az ifju nemzedék nevelésében fogja magát megboszulni. Mit mondjak a tanítói kar képzettségéről? Még a kik az újabb rendszer követelményei szerint végezték is a tanítóképezdei tanfolyamot, igen hiányos mérvben szerezték meg a szükséges képességet, hát azon nagyobb rész, a melynek rendszeres pedagógiai tanmodora, képzettsége sőt akarata sincs arra, hogy hivatalának kellőleg megfeleljen, miként fogja előmozdítani a jövő nemzedék testi lelki tökéletesítését? Nem tagadhatjuk mi reformátusok, hogy közöttünk az ilyenek száma fájdalom még mindig nagy. Okát ha keressük, kérdezzük, a felelet kész: „nincs tisztességes fizetés, a gyermekek iskoláztatása hanyag, az erre vonatkozó egyházi és országos törvények nem hajtának végre.“ Igaz, hogy mindezen okok még hátráltatják a népnevelés ügyét, de én legtöbbször a hibát mégis a tanítóban keresem és találok. Ha egy egyházban rendtelenség, fejetlenség, szóval üres templom, nyájszéledés van, rendszeren a papot szokták okolni és helyesen, — én is a rossz iskoláért — értve szellemi tekintetben — csak a tanítót tudom első sorban felelőssé tenni. Először azért, mert öntudattal választja magának a tanítói pályát, ismernie

kell annak anyagi szigorú helyzetét, egyéb nehézségeit, s ha mégis felvállalja — legfőbb kötelessége zugolódás, panasz nélkül hivatalának élni; másodsor azon tapasztalatom van, hogy a hol lelkiismeretes buzgó tanító működik, ott kevésbé lehet azon panaszt hallani, hogy nincsenek tanítványok, mert népünk nagyobb és józanabb része beismeri már ma az iskolai képzés hasznosságát s ha tudja, hogy hű kezekre bízhatja gyermekeit, örömezt feláldozza azon csekély anyagi nyereséget, melyet iskolaköteles gyermekének munkájával szerezhetne; harmadsor igaz, hogy úgy egyházi mint országos törvényeink hiányosak és végre nem hajtának, de erre nézve is ki merem mondani, hogy munkás és önfeláldozó tanító sok részben feleslegessé teszi a kényszerítő törvényt s azok alkalmazását. -- Hogy vannak kivételeink, s hogy kivételes jó tanítóink száma napról napra növekedik, hiszem, tudom, de éppen a mennyire tudom tisztelni és becsülni azokat, annyira óhajtanám felekezetünket megszabadítani minden képtelen, hanyag és erkölcstelen tanítóktól.

Miután mint fentebb jelzém, reformált egyházunk feladatának megvalósítása körül együtt működő lelkészi és tanítói testületet én annyira egynek tartom, hogy munkásságukat szorosán egymásra ható, egymást feltételező szent küzdelemnek nevezhetem: nem tudom, nem akarom őket külön választani az egyháziatlanság és minden társadalmi bűnök ellen folytatandó harcban sem. Együtt kell hogy hordozzák a nehéz de gyönyörűségees krisztusi igát, mert mihelyt egyik kivonja magát, vagy még inkább ha egyik a másik elébe akadályokat gördít s közöttük egyetértés nincs, ott a különvált vagy éppen ellentétes törekvés csak kárt és romlást idézhet elő, — ott minden egyházi ügyek szenvednek.

Általában a jövő lelkészi és tanítói nemzedékünk képzettségére, ennél fogva biztosabban remélhető sikeres munkásságukra vonatkozólag szükségét látnám.

a.) Ugy a lelkészi mint a tanítóképezdei tanfolyam kibővítését, hogy minél több ismeretet, minél alaposabban nyerhessenek.

b.) Szigorú megbirálását azoknak, kik e nagy horderejű pályákra az intézetekből kilépnek, hogy birnak-e kellő hivatottsággal és képességgel az ot-tani munkára.

c.) Anyagi tisztességes biztosítását mindkét állásnak, hogy a létérti küzdelem munkássági hajlamukat, képességüket ki ne merítse, s e miatt valódi rendeltetésüktől el ne vonassanak.

d.) Lelkiismeretes felügyeletnek mindkét osztály felett, hogy a kik különösen erkölcsileg rontó hatást gyakorolnak környezetükre, — hivatalukból kérelmelhetlenül kizárassanak.

e.) Hogy az országos törvények által kellő méltánylásban részesíttessenek és hivatalos működésükben erélyesen támogattassanak, s végül hogy:

f.) határozott irányu, szeretetteljes de erélyes kormányzásunk legyen.

Szükségünk van kétségen kívül a hozandó egyöntetű törvényekre, azok igazságos, részrehajlatlan kezelésére, — ez által nemcsak egyházunkban lenne rend, haladás és tökéletesedés, hanem az általános társadalmi élet tévedéseinek, rossz példának hatását és következményeit nagy mértékben ellensúlyoznók és gátolnók.

Reményem, hogy az elmondottak igazsága és szüksége közelgő reformált egyházi zsinatunknak nemcsak vezérférfiait, hanem minden tagját áthatja, — s midőn az egyházi alkotmány és törvényhozás terén igyekezni fognak a jelen viszonyoknak megfelelő intézkedéseket tenni: egyszersmind nemes törekvésük oda is fog irányulni, hogy a reformált egyházunk magasztos céljának elérését gátló akadályokat lehetőleg eltávolítsák, az előhaladás és tökéletesedés eszközeit pedig áldozathozattal is megszerezzék és növeljék. Ekként bizonyára erősebbek leszünk a társadalmi bűnök ellen való küzdelemben, és önfeláldozó munkásságunk úgy az állami mint az egyházi élet felvirágoztatására, erkölcsi emelésére fog szolgálni.

Sohasem törekedett a protestántizmus a világi hatalomban való részvételre, vagy oly politikai befolyásra mint a pápizmus; nem kereste a protestáns papság jezuistikus uton a hatalmak pártfogását, sem nem rendelkezett oly anyagi erővel befolyásának növelésére: és még sem tagadhatja senki, hogy a reformácziónak világrendítő, újjáteremtő hatása lett, — hogy az emberiség valódi rendeltetésének helyes ismerete ez eseménynyel vette kezdetét, — és nem tagadhatja senki, hogy ebben a protestáns papság és tanítói kar főtenyező volt. Ne legyünk ma sem multunkhoz hűtlenek, s habár gyengének érezzük erőnket a mai kor erkölcsi vallásos romlottságának azonnal való megakadályozására, és habár nem rendelkezhetünk oly hatóságos eszközökkel, hogy a világ folyását megállítsuk: oroszán vár mi reánk a küzdelemben, erősítsen bennünket azon meggyőződés, hogy a mi általunk hirdetett elveknek kell egykor győzni fent és alatt!

S—s.

A tanítóképzés.

Az 1868 évi XXXVIII. t. cz. életbe lépte óta a népoktatás terén sok és nevezetes mozzanatok jegyezhetők fel haladó, építő irányban: a tanítóképzésre is, mely nélkül a népoktatás okszerű fejlesztése alig gondolható, sokkal több figyelem fordított, mint az előtt, — de korántsem történt e tekintetben annyi mint a mennyinek történni kellett volna. Innen van az, hogy a népoktatás terén az előhaladás inkább számokban kedvezőbb jelenségü a nélkül, hogy a népoktatás niveauja lényegesen nagyot emelkedett volna. Sokkal több a népiskola ma mint 10 év előtt, s különösen az iskolába járók száma tetemes növekvést mutat, tanítóképezdek is szép számban emeltettek az állam által, s a felekezetek a magokéit fejlesztették, tökéletesítették. De az elemi tanulók igen nagy része két legfelebb négy évig jár hiányosan iskolába, a minék, azt mondják, főleg a nép szegénysége az oka. Így a gyermekek legfelebb írni és olvasni tanulnak meg, s vallásos neveltetésük is igen hiányos, egyszóval képzésük felületes és alacsony foku marad. Ha csakugyan és a mennyiben a szegénység ezen sajnálatra méltó tünemény oka, megvallom, hogy részemről nem tudok rajta segíteni, nem tudok e baj iránt gyökeresen használó gyógyszert ajánlani.

A sok sanyaru év talán látni fog népünk még jobb napokat is, a csapások hosszú sora után az áldások gazdagságát is élvezni fogja még, a szegénységet jóllét váltja fel.

Várjunk tehát bizalommal, nézzünk reményel] egy jobb jövő felé. — csüggedni nem szabad. De nézetem szerint a ma nem kedvező jelenségnek más forrásai is léteznek, még pedig olyanok, melyekre nézve az orvoslás épen nem lehetetlen. Egyik forrás a nép azon téves felfogása, miszerint a népiskolát oly intézményül tekinteti, melynek legfőbb feladata, hogy írni és olvasni megtanítsa s úgy a hogy a vallás elemeibe bevezesse a gyermekeket. Ezért mihelyt ezekre nézve céljokat elérni látják a szülék, gyermekeiket többé nem tanítatják, taníttatni feleslegesnek gondolják, azokat igen korán házi vagy mezei munkára kényszerítik, — mert a szülei önzés a közvetlen hasznot, melyet a gyermekek munkája eredményez, többre becsüli azok értelmi és testi egészséges fejlődésénél, ha bár nem magas, de mégis nagyobb s jövőben sokkal többet érő képzettségénél, és nemcsak szellemi de egyszersmind erkölcsi tekintetben is magasb foku érettségénél. — E bajon alkalmi oktatások, a téves nézetek felvilágosítása s a jelenleginél pontosabb és körültekintőbb felügyelet, az országos törvény lelkiismeretes végrehajtása által véleményem szerint lehet és kell is segíteni.

Különben kizárólag nagy tévedést, olykor bűnös lené- zést tapasztalhatni a tanult, művelt osztálybeliek jó részénél is, kik a népnevelést kevés értékűnek hirdetik s a felelt roszelelküleg gunyolódnak; pedig jó volna meggondol- niok, hogy a nép értelmisége emelkedésével annak erköl- cse is tisztul, nemesedik, ismeretei növekedésével a mások ismereteinek is becsülésére hajlandóbb lesz, a tanult a művelt osztálybeliek szellemi értékét is hova tovább jobban fogja tisztelni és méltányolni, az értelmes nép saját munkáját valamint a másoktól nyert megbízatásait okszerűbben képes végezni, a közterhek viselésére, a közügyek iránti áldozat- tételre több ereje és képessége s mondhatni mindent

és jó iránt nagyobb fogékonysága leend, inkább megérti s követi az értelmes vezetőket, nem lesz oly könnyen áldozatává rossz lelkű ámitóknak a maga s a közügy kárára. S legyen. a mint óhajtom, a magyar tudományosság ragyogó és fénylő, hogy sugarait a világ messze tájaira elszórja, a nép műveltsége mindig szükségéstényező leend: sőt minél magasabb leend az előkelők tudományos képzettsége, annál inkább fokozni és emelni kell a nép minden osztályának értelmi és erkölcsi képzését is, hogy az ellentétek mindinkább kisimuljanak, az értelmi előkelőség s a munkás nép annál inkább egymáshoz illők legyenek. Kik a nép művelődését lenézik és megvetik, ellenségei a népnek, ellenségei az egyház és haza felvirágzásának. Szeressük hát a népet, szálljunk le hozzá, s gyöngéd gondoskodással segítsük, emeljük magunk felé, akkor az is szeret és megért bennünket s munkás kezével, ép szívével, okos fejével emeltyűje leend a közjólétnek, tényezője a haladásnak s a nemzeti büszkeségnek.

Én nékem azonban erős meggyőződés az, hogy a népműveltség magas fokra emelésének számos tényezői közt a legelső hely a művelt, képzett, hivatalát nemesen felfogó és betöltő tanítói kart illeti. Erős meggyőződés az, hogy a mint a tanítói kar műveltsége emelkedik, azon arányosan kell emelkedni és emelkedik is a nép műveltsége is. Ezért a tanítók képzése az államnak és közelebről egyházunknak legnagyobb fontosságú, igen nagy figyelmet érdemlő kérdése.

Mielőtt a tanítóképzésről érdemileg szólnék, még megemlíteném tartom, hogy azt a szerint méltatják és becsülik, a milyen felfogással bírnak a néptanító helyzetéről feladatáról, a néphez való viszonyairól. Némelyek ugyanis a tanítót oly fizetett szolgának tekintik, a ki írni s olvasni úgy ahogy, egy kissé számolni, imádkozni, énekelni, néhány hittani tétel elmormolására utánzás vagy természeti jó tapintat szerint, kisebb nagyobb eredménnyel tanítani képes, a ki jól vagy rosszul jutalmaz vagy büntet, a mint jó vagy tetszik, a mint pillanatnyi hangulata és szeszélye, mint felháborodása vagy kedélyi nyugalma hozza magával, tapogatózva az erkölcsi nevelés elveinek alapos ismerete s biztos tapasztalatok nélkül. Az ilyen tanítónak igen kevés képzettségre van szüksége, kevés lehet az igénye is, kevés jutalommal beéri, — s bármily bánásmódot szívesen eltűr. — Az ilyen tanítótól keveset lehet követelni, de biz az ilyen kevésre is képes. Mások már nem ily csekélylő véleményt táplálnak a néptanítóról és ennek feladatáról. Ezek megvárják és követelik, hogy a tanító úgy a tanításban mint a nevelés tekintetében öntudatos eljárást kövessen, e végre alapos embertani ismeretekkel bírjon, ismerje az emberi szervezet erőit, ezen erők nyilatkozásait, s a nyilatkozás törvényeit, a fejlődés fokait, egymásutánját, az erők kölcsönös egymásra hatását, ismerjék a módokat, melyek szerint amaz erők fokozatos fejlődése s növekvése okszerűen előmozdítható, gyorsítható; megvárják, hogy a néptanító az egyes tantárgyakból jóval többet tudjon annál, mint a menyit épen tanítványainak tanítania kell.

Ma a népkönyvtárak felállítása a napi sajtó által folyvást sürgettetik s azok kezelése a néptanítók egyik fontos feladatává tétetik. Itt igen szép tér és alkalom nyílik, hogy a tanító az iskolát elhagyott ifjakat tovább

is képezze, a hasznos olvasmányok megkedvelésébe bevezesse, ítéleteiket helyes utra irányozza, erősítse, tökéletesítse, izlésöket nemesítse. Vajjon e cél eléréseért nemde magasabb képzettséget kell követelnünk tanítóinktól, mint a minőben azok eddig részesülnek? Nemzetünknek a szomszéd művelt népekkel való versenyképességét óhajtjuk mindnyájan. Ámde a nyugoteurópai szomszédok népe ma jóval műveltebb mint a miénk, hát vajjon utólérhetjük-e azokat s versenyezhetünk-e azokkal, ha tanítóink műveltségét magasabb fokra nem emeljük, kiktől függ a nép műveltségének magasabb niveaura emelése is?

Egyházunkban, az én nézetem szerint is, a lelkészi és tanítói kar munkássága egymást kiegészíti, kölcsönösen gyámolítja. De a félművelt, tudatlan tanítói kar a legjobb akarattal is csak igen keveset tehet azon magasabb célok elérésére, melyekért az egyház fennáll, küzd és fárad. Egy tudatlan, alantós észjárású tanító alig tud felemelkedni azon nézpontra, melyről neki mint egyházzolgának hivatalát felfognia kellene; egy ilyen tanító nem részesülhet sem lelkésze sem a nép előtt azon tiszteletben, mely fontos hivatala sikerrel végzésére megkívántatik. És mondjam-e, hogy a vallás tanítása minden más tantárgyak tanításánál nagyobb képzettséget, több érettséget és fejlettséget követel: mondjam-e, hogy ha e tekintetben nem állanak tanítóink hivatásuk magaslatán, hogy ha nem képesek az igazi vallásos nevelés és fevilágosodás terjesztésére, akkor értelme is alig van a felekezeti iskolának? Minél vallástalanabb lesz korunk, annál nagyobb gond fordítandó az iskolákban az igazi és alapos ker. nevelésre.

Mindezen okok hangosan követelik, hogy tanítóink képzését ne vegyük közönyösen, hanem azt a tőlünk telhetőleg magasabb fokra emelni törekedjünk. Ezek után most már előadom nézetemet arra nézve, hogy miképen vélném én a tanítóképzést emelni, s illetőleg tanítóképezdénk szervezetét tökéletesíteni.

J. I.

(Folyt. köv.)

Tanfelügyelői jelentés.

(Folytatás.)

A múlt számban közlött statisztikai adatokon kívül felemlítjük még a népiskolák életéből a következő érdekesebb mozzanatokat.

Bár a roncsoló toroklob, kanyaró és hólyagos himlő járványbetegségek több hónapon át dühöngtek, az áldozatok száma — hála az illetékes hatóságoknak bölcs óvintézkedéseikért — nem mondható nagy, mennyiben 3538 növénydék közül nem halt el több 70 gyermeknél. E járványok azonban nagy mértékben gátolták az iskolázást annyira, hogy a reformátusok 36 iskolájában „az elmulasztott félénapok száma 100 ezernél többre ment, a r. cath. hét iskolában pedig 9070 $\frac{1}{2}$ napot tett,“ hogy ily nagy mérvű mulasztás után is hanyatlás 4 iskolában volt tapasztalható, ez tanítóink legtöbbje lankadatlan szorgalmának és ügyességének fényes tanubizonysága.

A székesfehérvári országos kiállításon igen szépen volt képviselve elemi iskolai oktatásügyünk, mennyiben 8 tanító és 3 nevelőintézet küldött oda nagy számú és szép

dolgozatokat. A kiállítók közül a ref. és rom. cath. iskolaszékek Herting Gusztávné nyilvános maánöveldéje, Kálai István gyakorló iskolai tanító és az iparosok iskolája lettek bronzéremmel kitüntetve.

Ősztön illetőleg jutalomdíjról is szépen lett gondoskodva; sőt e tekintetben oly nagyszerű példát találunk e jelentésben, melyre a legnagyobb lelki örömmel lehet hivatkozunk. A debreczeni egyháznak több és pedig tekintélyes alapítványa van rendelkezése alatt épen elemi iskolai növendékek számára, a melyekből igen sok szegény szülyer segélyt jó tehetségű és szorgalmas gyermekének tanítására; a lefolyt évben azonban nemcsak ezen alapítványok osztattak ki ősztondíjakul hanem a nagy közvizsgálatra jutalomdíjúl is szép összeg gyűlt be. Egyes tehetősebb polgárok, ipartársulatok adták össze filléreiket, melyek 173 frt és 10 drb aranyból álló összegre szaporodtak. Bár követnék e szép példát vidéki nagyobb városaink sőt kisebb községeink is! A mi iskoláink a hivek anyagi erején tartatnak fenn, a hivek áldozatkészsége és meleg érdeklődése állíthatja elő azokat az eszközöket, melyeket oktatásügyünkre nézve haladó korunk megkíván. Csak annak támogatása mellett lehet reményünk felekezeti tanításunk felvirágzására.

Mind a ref. mind a r. cath. elemi iskolai tanítók közt megtörtént a tanítói egyletek megalakítása és szervezése, melyek már a lefolyt évben is tevékeny munkásság színlelyeivé lettek. A helv. hitv. egyházi előjáróság adományá és pártfogása folytán több kitünő mű megszerzése által megalapított a tanítói könyvtár.

Örömmel olvassuk a jelentésből, hogy Debreczenben a r. catholikusoknak értékes tanszermuzeumok is van. Ezt Szakszó Rezső áldozár alapította, ki több éven át nagy anyagi áldozattal a r. cath. egyháznak is hozzájárulásával gyűjtögetett és gyűjtögeti a tanszereket. Nálunk protestánsoknál is volt már e tárgyról szó még akkor, midőu Tor-may Béla és Kovács János tanárok kezdeményezésére a városi muzeum felállítása iránt megindult a mozgalom; sőt később, midőu az egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottság megalakított, ismét megpendített a tanszermuzeum eszméje. Eddig azonban az eszme valósítására egyetleneg lépést sem tettünk, pedig épen itt, a mi főiskolánkban, hol népes tanítóképző intézet áll fenn, honnan gymnáziumi és akadémiai növendékek mennek ki tanítóságra, az ily muzeumnak hiányozni nem volna szabad. Említi ugyan a tanfelügyelői jelentés, hogy: „A református elemi iskolák számára felállítandó tanszermuzeumra nézve is már megtétettek a szükséges intézkedések, de nekünk erről tudomásunk nincs, magát ez említést inkább olyan szelid figyelmeztetésnek vesszük, hogy e tekintetben is feladat vár a ref. egyházra. De ha valóban meg vannak téve az intézkedések, örömmel üdvözljük a kezdeményezőt és lelkünkben kívánunk erőt, kitartást és szerencsét a nemes törekvésre.

Az iskolai takarékpénztárak megvalósítását 5 iskola kísérlte meg és pedig kielégítő eredménnyel, a mennyiben 270 növendék 158 frt 8 krt takarított meg; egyik ügyes tanító pedig azt a szép és követendő eljárást kezdte meg, hogy a gyermekeket üres óráinkban a házi ipar ágára a vesszőfonásra tanítja és az eladott kaskáknak árát teszi takarékpénztárba, hogy növendékeit korán szoktassa az önmunkásság által megkeresett pénz megtakarítására.

Sok üdvös intézkedés valósítását, szép haladást mutat az elemi oktatásügy Debreczenben; de azért van még tenni való sok. Megállani a mai állásponton nem lehet.

„A pénz és jóakarát megvan a városnál és hitfelekezeteknél, melyek ha nem késedelmeskedve, hanem a maga idejében cél- és okszerűen használatnak fel, akkor egy évtized múlva Debreczen valóságos Athenéje leend az öt nagy messzeségben környező magyar alföldnek.“

TÁRCZA.

Az erkölcsi és vallási nevelés eszméinek fejlődése a francziáknál.

(Tizedik közlemény.)

Ugyancsak 1825-ben jelent meg még két könyv a leányok neveléséről, melyeknek felemlítését indokolja ellentétes irányuk: egyik *Ewald* heidelbergi tanár „Anyai tanácsai“ mely francziára fordítatván Lausann-ban látott napvilágot s mintája az evangéliumi szellemű iratoknak s másik *Bonnin* „Sur l' éducation de sa fille-ja“, (Paris 1825) mely a legmakacsabb atheimust lehelli, noha nem szünik meg „moral“-t predikálni. Sokszor emlékeztet Rousseaura a *M-me Guizot* „Lettres de familles sur l' éducation“-ja is, mely 1826 ban nyomtatott ki s következő évben az akadémia által jutalommal lett kitüntetve, bár az „Emil“ moraljának határozottan felette áll. Mint Rousseau ő is tagadja a gonosznak uralmát az emberi szívben. A rossz csak egy hézag, csak egy ür, tehát semmi. Szerinte tehát tudva nem vétkezhetik az ember. *M-me Guizot* előtt az erkölcsi nevelés alapja ugyan a vallási érzelem, de az a vallási érzelem egy ugyanaz az Isten *eszméjével*, az Isten eszméje pedig a *végetlen* eszméjével. S e gondolatot annál szerencsésebbnek találja, mert ennyiben az Istent magok az atheisták sem tagadhatják. Abból, a mit egyhelyütt mond „nem kell engedni, hogy a valás (religion) bitorolja az Isten helyét“ azt lehet gondolnunk, hogy a vallásban nem látott egyebet mint az azon időtájban megint türelmetlenkedő kath. egyházat vagy inkább a klerust. A kötelesség eszméje nála is nagy szerepet játszik, de hiányzik belőle az a keresztyéni vonás, mely a *Rémusat grófnőében* megvolt. Nagy világi nő létére nem csodálkozhatunk, ha leányait fokozatosan mindenféle színházba (még a Variét s-be is) bebocsáthatóknak tartja; annál inkább nem értjük, miért buzgólkodik ugy a regényolvasás ellen. *M-me Guizot* mellett kell megemlítenünk *M-me Mongillaz-t*, kinek Párisban 1828-ban megjelent műve „a nők befolyásáról a nemzetek, családjaik s a társadalom erkölcsére s az erkölcsök befolyásáról az élet boldogságára“ hangzatos czime daczára kisebb kiadása a *M-me Guizot* gondolatainak, ha csak azon ötleteit nem fogjuk el ujaknak, hogy az erény a végletek közt vezető, de könnyen eltéveszhető középút, hogy a jobb ellensége a jónak, hogy nagyon előre haladni még gyászosabb mint hátramaradni stb.

Érdekes véletlen vagy inkább elégtétel a sorstól hogy a neveléstudomány megtérítője a ki t. i. azt az evangélium ígéretföldére diadalmasan vissza vezette, ugyanazon városból származik, melyből Rousseau, ki e tudományban a rationalismust juttatta érvényre. A város Genf, az író, kit paedagogiai műveiért a francia akadémia mekoszorúzott, egy protestáns nő: *M-me Necker de Saussure*. A három kötetes műnek, mely kötetenkint 1828, 1830 és 1838-ban jelent meg, czime: *Éducation progressive ou Étude du cours de la vie*. *Burnier*, kit ismertetésemben leginkább követtem e könyvről így nyilatkozik: habozás nélkül merem e művet századunk legfigyelemreméltóbb paedagogiai termékének mondani. S ha összehasonlitom a mult század remekműveivel, kénytelen vagyok beismerni, hogy mindent össze-

véve a „l' Education progressive“ az a mi paedagogiai értekezéseink közt, melyben együtt és egyszerre a legigazabb keresztyénség s józan bölcslem. a legnagyobb mélység nagy homályosság nélkül, a tudományos módszer s az irány bája feltalálható.“ *Burnier* azért minden elragadtatása mellett sem tartózkodik megjegyezni, „hogy *M.-me Necker de Saussure* stjlja neki nagyon is szép, a lelkesedés hangjából ő szívesen elengedne néha a tárgyilagosság kedvéért, valamint a kifejezések keresettségéből az egyszerűség kedvéért. Ő benne legalább azt a gondolatot tanasztja ez ünnepélyes előadás, mintha a szerző lelke előtt írás közben nem annyira az anyák, kikhez beszél, mint a tudós akadémia tagjai lebegnének. Valóban *M.-me Necker* művét utólérte a klasszikus művek átka, mert igaz, hogy egyidejűleg három helyen (Páris, Lausanne, Brüssel) nyomtatott s azért egy párszor ismét kiadatott, de mi ez a siker ahhoz képest, melyet harmadrendű paedagogiai művek például *M.-me Genlis* Adéle et Théodore-ja Franciaországban már elértek? Efféle műveket bizony inkább a nagyanyák mint az anyák szokták elolvasni.

Az „Éducation progressive“ a tiszta evangéliumot választja a nevelés alap ává. E szellem a mű harmadik kötetében a leghatározottabb lesz. Írója a vallást nem tudománynak, de életnek, — nem csupa morálnak, de üdvnek, — nem a nevelés egyik eszközének, de czélnak tekintti *M.-me Necker* szemében az a kis gyermek kit ő tekintettel az örökkévalóságra a valódi földi életre vezetni akar, nem az a természetből tisztalény mint volt *Rousseau* vagy *M.-me Guizot* előtt. Haaza a gyermek rosztat cselekszik, nem egyszerűen tudatlanságból vagy gyengeségből cselekszi azt, hanem természeti vagy bensülött romlottság folytán. Annak a kis gyermeknek szüksége van Jézusra mint megváltóra is, nemcsak mint védelmezőre. Hogy meglássa Isten országát, ujja kell születnie s az erre törekvő nevelést Isten lelkének közvetlen működése támogatja. A gyermekét nevelő anya előtt a család boldogsága, érdeke, a közjó mind alárendelt czélok: fő czél a *örökéység* az írás ama szavai szerint „legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei atyátok tökéletes.“ *M.-me Necker* komolyan figyelmeztet a vallási nevelést nélkülöző oktatás veszélyeire. Mentől inkább nyer fontosságában az oktatás, annál kevesebb idő marad az egyetlen absolute szükségesnek tanulmányozására és a tanítók k k szakszerűleg adnak elő valamely tantárgyat, nem mindig olyanok, kikre a növendékek vallásos fejlesztését is bízni lehessen. Azért kíván *M.-me Necker* sokat a családtól, kiváltképen az anyától a vallásos képzésben. Egyéb tekintetben is az anyától „mint professor“-tól vár legtöbbet. Buzdítja az anyákat, hogy vezessenek naplót gyermekeik fejlődéséről.

A különben is nagy terjedelmű könyvnek részletes ismertetése helyett tér szűke miatt kénytelen vagyok megelégedni néhány az író gondolkozását jellemző töredékes idézettel. Egyhelyt azt mondja: „Az anyák féltékenységé oda viszi őket néha, hogy eltávolítsák a gyermek köréből azon alárendelt személyeket, kik a gyermek szívében az ő helyüket látszanak bitorolni; de tévesen fogják fel saját érdekeiket. Az érzelmek könnyebben átplántálhatók mint közönségesen hiszik. A már egyszer kialakult érzelem változtathatja tárgyát, noha a gyermek eltérítése egy nagy nehézséggel jár: kizárólag vele foglalkozni.“ Igazságok vannak és pedig szépen kifejezve a következőkben is: „Az akarat ereje, mint nagy része tulajdonainknak, példa által terjed, ugyanez áll az engedékenységről, ravaszságról a halogatás iránti hajlandóságról. „Komolyság s az azt kísérő bizonyos fokú szigorúság nélkül nem lehet a gyermek felett felelősséget gyakorolni. A ki kér, az nem szolgálhat gyámolul s a gyermekek gyámolítatni akarnak. Ha a gyermek kedvéért gyermeket gyagtok csinálni magatokból, játékszer gyanánt fog használni benneteket a nélkül, hogy szerencsésnek érezné magát jelenlététek által. Ezerszerte jobb a szigorú, sőt zsarnoki tekintély, mint az az örökös érzékenykedés, mely a fiukat lázadásra, — a lányokat képmutatásra csábítja.“

„Minden helyrehozható a gyermekek előtt a *hazugságon* kívül; légy türelmetlen, haragos, pillanatra igazságtalan, ez bántani fogja őket, de talán el fogják felejteni. . . De a mire a gyermek legtöbbet ad az, hogy bizhatik benned: az egész jövő, melyet ő magának alkot, e kérdéstől függ. Ha téged mindig igazmondónak talál, erkölcsi hatalmad rendíthetetlen; míg ha csak egyszer is hamisnak tapasztalt, nem vagy többé más egy materiális és szabályozatlan erőnél, melynek tisztét, ugyse lehetvén rá számolni, nem érdemes figyelembe venni.“ „Csupán a *vallás* uralma alatt lehet, hogy minden egyesüljön s összekötődjék: a külső cselekmények, az oktatás tárgyai a lélek belső cselekményeire alkalmazkodjanak, a természet törvényei az emberi szív törvényeire vonatkozzanak, a tudomány s a kötelesség érintkezzenek. A nevelés minden egyéb rendszere, mely nem a vallásosság elvén nyugszik, bevégezetlen, épen mert ki fogja zárni magát a vallást.“

Dr. Bihari Péter.

(Vége köv.)

Az evangélikus szövetség bási nagy gyűlése.

(Folytatás és vége.)

Szeptember 4-én roppant érdekeltség mellett egyes keresztyéneknek Prágában való üldöztetése kérdését tárgyalta hosszú ideig a gyűlés. Egy a gyűlés tagjai kezeiben forgó iratból kitűnt, hogy Prágában és vidékén több római katolikus egyén elhagyta egyházát, mert Isten igéjének olvasása és hallása oda vitte őket, hogy jó lelkiismerettel nem maradhattak meg többé abban. Törvényes uton tudták a hatóságokkal, hogy elhagyják egyházukat, egyszersmind, hogy ők meggyőződésük szerint evangélikus reformált keresztyének, de nem csatlakoznak egyik, az állam által elismert egyházhoz sem. Teljesítették a hatóságnak arra vonatkozó kiváratát, hogy vallásos hitükről adjanak be részletes jelentést s eljárásuk elé semmi gátat nem vetettek, mert látták, hogy egyedüli czéljok az volt, hogy mint bibliai keresztyének épülést nyerjenek és hogy mindennapi életük által mutassák meg hitüket. Egy Adams nevű amerikai lelkész látta el őket a sákramentomokkal és két évig így már szabadon folytatták existenciájukat. Mult évi márczius 20-án azonban, midőn Adams s egy társa a rendőrségnek bejelentették, hogy a szokásos heti gyülekezést akarják tartani, azon értesítést nyerték a prágai rendőrigazgatóságtól, hogy a házi istentiszteleteket csak a családra s a háznép-re kell szorítkoztatni és hogy a házi isteni tisztelet határait épügy áthágják, ha vendégeket hívnak meg, népes gyűlésekben bibliai beszédeket tartanak, imádkoznak és vallásos himnusokat énekelnek. E tények már a nyilvános isteni tisztelet jellegét öltik magokra s nyilvános ellentétben állanak az 1867. december 21-iki alap-államtörvény 16-ik cikkének rendelkezéseivel. Adams, Novotny és Novak rendőrség elé idéztettek s megtiltattott nekik, hogy házi istentiszteletükhöz bárkit is bebocsássonak családjuk tagjain s a cselédségen kívül s Adamsnak és Novaknak megtiltattott az is, hogy bármely az osztrák törvény által el nem ismert vallásos társulat gyülekezésén megjelenehessenek. A rendőrség tilalmának áthágása esetén 20 napi börtönbüntetéssel, vagy 100 frt bírság fizetésével fognak büntettetni.

A lelkiismereti szabadságnak s a polgári jogoknak ezen megszorítása ellenében először a Prágán kívül élő atyafiak fellebbeztek, de mivel a cseh hatóságok e fellebbezést visszavetették, a bécsi császári és királyi magas közoktatás- és vallásügyi miniszteriumhoz irtak föl. E fölrásra,

bár egy évvel ezelőtt adatott be, nem érkezett válasz és most az evangélikus szövetséghez fordulnak a prágai keresztyének, hogy használja föl befolyását oly módon, hogy az osztrák kormány háritsa el a provinciái hatóságok titlalmait, hogy a „házi jog“ legyen nagyobb tiszteletben tartva és hogy azok, kiknek utjába gátak vettek, hadd szabályozzák ügyeiket úgy, mint keresztyén társaság. Az evangélikus szövetség a bizottsághoz utasítva e tárgyat, ígéretet tett, hogy befolyását kellő helyen érvényesíteni fogja.

Délután Joneli Arnold nyugalomba lépett lelkész, egy báseli politikai lap szerkesztője s Pressensé Párisból „a sajtónak a nemzetekre való keresztyéni és keresztyén ellenes befolyásáról“ értekeztek. A gyűlések utolsó előtti napján, szept. 5-én következő főtárgyak kerültek szőnyegre: „Keresztyénség és modern társadalom;“ „A pogányok közti missiók jelen állása;“ „A missiói munka eredményei Indiában és Afrikában,“ és más, a pogányok közti missiók kérdésével egybefüggő tárgyak. Estve a székesegyházban valóságos darabokból koncert tartatott s ugyanekkor a Vereinshaus nagy termében népes hallgatóság előtt német nyelvű beszédek tartattak. Másnap, hatodikán bucsu-isteniszteletek és beszédek zárták be az evangélikus szövetségnek báseli nagy gyűlését, melynek szép lefolyását arany betűkkel vésheti az be történetkönyve lapjaira.

Lapunk szűk tere nem engedte, hogy a nagyérdékű jelentésekből, felolvasásokból csak vázlatokat is közöljünk. A nagyfontosságú és rendkívüli érdekű tárgyalások menetét, a jelentéseket, felolvasásokat egész terjedelmökben közölni fogja egy Báselben nemsokára megjelenendő munka, mely a nagy gyűlés összképét feltüntetni, lerajzolni leend hivatva.

Csiky Lajos.

Adakozás

Nyiri Péter emlékére.
(Folytatás.)

Bakos Gábor földesi ref. lelkész 2 frt, Somogyi Pál tr. 2 frt, Kovács Lajos tr. 2 frt.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

Az orosz orthodox egyháztól régóta külön válva élnek a nagy számú „ó hitűek vagy régi hívők“ név alatt ismert disszenterek. Ezek eddig nem voltak elismerve s isteni tiszteletüket, vallásos szokásaikat sem gyakorolhatták szabadon. Most azonban teljes isteniszteleti szabadság fog biztosítani számukra, szabadon építhetnek templomokat, tagjai lehetnek városi czéheknek, foglalkozhatnak iparral és kereskedéssel, melyektől mindedig egészen el voltak tiltva. Ezen reformok más ősz szektáknak nem engedtetnek meg, minők péld. a szkoptyk, kiknek egyik főgyakorlatuk az öncsonkítás és a rhyztik, kiknek tanai és vallásos gyakorlatai gyökeresen telforgatják a társadalmi rendet és közérkölcsiséget. Említett reformok által 12,000,000 orosz alatt való nyer teljes, már annyira a mennyire teljes, polgári jogot.

A Szent István társulat a legutóbbi négy hónap alatt 198,829 példány könyvet, 121,018 db. egyéb nyomtatványt és 3553 képet adott el. A választmányának bemutatott jelentés szerint a társulat bevétele január 9-ig 60,375

frt volt; kiadása 59,136 frt.“ Szép életjelensége ez a magyar catholicismusnak, melyhez hasonlót vajha regisztrálna a „Protestáns Hetilap“ is a prot. egyház köréből! De mikor is áll hát már elő szózatával valamely varázsszavu jellesünk, hogy felkeltse s életre hozza a dermedt tagokat, mikor támad egy Mózesünk, hogy vesszejével megvervén a kemény sziklákat, ezekből a szellem üdítő forrása fakadjon a szomjuhozó nép lelkének felüdítésére és éltetésére?

Protestáns új képes naptár 1880. szökö évre szerkesztette Duzs Sándor tanár. Ára 50 kr. Finom papíron, szép nyomással a Franklin-társulat nyomdájában nyomtatott. Tartalma a rendes naptári részen kívül: Dobos János czeglédi ref. lelkész életrajza ifjabbkori jól talált arczképével Baráth Ferencz tollából. 2. Kegyes Izrael és napaasszonya. (Rajz egy paróchiából) K. Tóth Kálmántól. 3. Háan Lajos l.-csabai ev. lelkész életrajza, arczképével. 4. Cálvin városáról (naplótöredék 1878 nyaráról) Király Páltól. 5. A pogány asszony című költemény Börzöli Gábortól. 6. A harangozó. (Életkép) Farkas Geiza ev. lelkésztől. 7. néhai Simén Domokos életrajza (Arcz képpel.) P. 8. Az új buzatermelésmód Dapsy Lászlótól. 9. Egyházi viszonyok Oroszországban. K. Tóth Kálmántól. 10. Tóth János néhai ev. lelkész életrajza (arczképpel.) Sz. D.-tól. 11. A Virágáros leány. (Elbeszélés) Bodon Józseftől. 12. A Salzburgi protestánsok kivándorlása a múlt század első felében. Baur G. után. Cz. P. 13. Prot. egyházi tiszti névtár. 14. Vásárok jegyzéke. stb. A felmutatott változatos tartalom után a jeles naptárt a nagy közönség pártolásába szívesen ajánljuk.

Hányan vannak a zsidók? A zsidók közt a keresztyénséget terjesztő berlini társulat 56-ik évi jelentése szerint a zsidó faj száma ma körülbelül oly nagy, a minő Dávid király idejében volt — hat és hét millió között. Ezek között 5,000,000 Európában lakik, 1,500,000 Amerikában, 20,000 Azsiában és 80,000 Afrikában. Az afrikai zsidók nagyobb része Algir tartományban lakik. De találtatik Abysiniában is, és az északi part mentén mindenütt, sőt a Sahara oázain is s gyakran működnek, mint a mohamedánok és a keresztyének közti közvetítők. Az ázsiai zsidók közül 20,000-en Indiában és 25,000-en Palesztinában laknak.

Új könyvek. „Mezei Gazdaság és Kertészettan.“ Tanítóképezdek számára a miniszteri tantervnek megfelelőleg több hazai munka nyomán készítette Kis Kálmán tanítóképezdei tanár. Budapest 1880. Dobrowsky és Franke tulajdona. Ára 60 kr. „Egyetemes számvetés vagy Algebra. Középkolai és magán használatra. Irta Bónis Károly a nagykörsi ref. főgymnáziumban a mennyiségtan tanára. N.-Kőrösön nyomtatott Ottinger Edénél. 1879. Ára 1 frt 80 kr.

Francziaországban Allier departement 3 városában, hol 10 év előtt csak mintegy 60 protestáns volt, ezek száma most már ezerre rug, kik mindannyian proseliták. Montargisban, Colignyadmirál szülőhelyén egy évvel ezelőtt 40-50-en voltak s mostan már 150-en vannak a protestánsok. Chateaurouxban egy r. kath. hivatalnok mostanában nagy pompával temettetett el s végrendeletében találtak egy pontot, melynek értelmében bizonyos összeg pénzt hagyományozott protestáns isteni tiszteleti helyiség építésére. A hol 200 vagy több protestáns van templom nélkül, most már segítséget nyernek az államtól. Valenciennesben, hol 20 évvel ezelőtt csak 40 protestáns volt, van most már egy egyház 250 taggal. Lyonsban, Francziaország második városában s a római catholicismus egyik erősségében három missiói terem van minden este hallgatókkal tömve, míg Párisban 22 missiói állomás tartatik fenn, középszámitással 8000 hetenkénti látogatóval.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **Jóó István.**

Főmunkatársak:

Tóth Sámuel.

Békési Gyula.

Debreczen, 1879. nyomtatott Kutasi Imre gyorsajtóján.